

Přednáška č. 3

**Sociální politika a
její vývoj na
území ČR**

I. Vývoj sociální politiky na našem území do roku 1989

A. Období Rakousko-Uherska

- Ve středověku péči a pomoc potřebným poskytovala církev
- 16. do 19. století byla chudinská podpora v rámci Rakousko-Uherska svěřena obcím
- Bismarcovy reformy SZ našly odezvu i v Rakousku-Uhersku - v r. 1887

I. Vývoj sociální politiky na našem území do roku 1989

B. První republika

- **Hodnotové priority a východiska sociální politiky v období první republiky**
 - Stát hraje v tomto období poměrně významnou roli
 - Bytová politika
 - Střední a vysoké školství
 - Rodinná politika a rodinná sociální péče

I. Vývoj sociální politiky na našem území do roku 1989

B. První republika

- **Hlavní oblasti zájmu sociální politiky v období první republiky**
 - Rozvoj sociálního zákonodárství upravujícího oblast práce
 - Péče o osoby, odkázané na veřejnou pomoc
 - Péče o nezaměstnané (tzv. gentský systém)
 - Nejspodnější ochranná síť
 - Dobrovolné sociální péče

I. Vývoj sociální politiky na našem území do roku 1989

C. Období komunistické nadvlády

- Hlavní rysy vývoje institucí sociální politiky po roce 1948
 - 1945 - zrovnoprávnění žen v oblasti mzdové politiky, úprava dovolených a také zavedení univerzálních přídavků na děti
 - 1948 – vstoupil v platnost zákon o národním pojištění (= jeden z posledních demokratických kroků)
 - Reformou (1951-52) bylo zlikvidováno sociální zaopatření státních zaměstnanců → rozdělení systému do 3 celků: státní léčebně preventivní zdravotní péče, nemocenské pojištění, důchodové zabezpečení a sociální péče

I. Vývoj sociální politiky na našem území do roku 1989

C. Období komunistické nadvlády

- Hlavní rysy vývoje institucí sociální politiky po roce 1948
 - S reformou 1956 zaniklo národní pojištění a vznikl systém státního sociálního zabezpečení
 - Reforma 1964 přinesla restriktce a vznik jednopilířového systému (došlo ke zdanění důchodů, stanovení důchodových stropů a likvidaci důchodového připojištění)
 - Reforma 1975 odstranila důchodové zdanění

I. Vývoj sociální politiky na našem území do roku 1989

C. Období komunistické nadvlády

- Hlavní rysy vývoje institucí sociální politiky po roce 1948
 - Další významné znaky SP tohoto období:
 - Rozevírání nůžek mezi životní úrovní občanů v produktivním a postproduktivním věku
 - Nevyhovující instituce sociální péče → vznik terénní sociální péče (pečovatelské služby)

I. Vývoj sociální politiky na našem území do roku 1989

C. Období komunistické nadvlády

- Hodnotové priority a ideologická východiska
 - Ideologickým cílům sloužila politika zaměstnanosti, politika v oblasti školství, zdravotnictví, přístupu k rodině, kultuře, bydlení, atd.
 - Socialistická politika v oblasti práce byla založena na plné zaměstnanosti
 - Většina reforem v sociální oblasti byla vedena spíše než snahou o koncepční řešení snahou minimalizovat sociální napětí
 - Do systému byl zabudován systém sankcí a odměn hodnotící „správnost“ postojů populace

I. Vývoj sociální politiky na našem území do roku 1989

C. Období komunistické nadvlády

- Důsledky komunistického režimu v oblasti sociální politiky
 - Sociální politika za socialismu byla značně deformována a v dnešním slova smyslu o sociální politiku ani nešlo.
 - Sociální politika bývalého režimu byla koncipována podle státně paternalistického modelu,
 - Deformace v systému sociálního zabezpečení
 - Stát zamlžoval toky přerozdělování, přesto se odhaduje že míra přerozdělení v bývalém Československu byla přes 70 %
 - Přerušování kontinuity v oblasti teorie i výzkumu sociální politiky,
 - Ideologicky zatížená interpretace sociální spravedlnosti,
 - Zkreslené chápání sociálních jistot, pasivita příjemců

II. Vývoj sociální politiky na našem území od roku 1989

- **Hlavní rysy institucionálního vývoje**

- **Scénář sociální reformy (4. 10. 1990)**

Hlavní úkoly v SP:

- Aktivní politika zaměstnanosti
 - Liberalizace a pluralizace systému sociálního zabezpečení
 - Vytvoření záchranné sociální sítě

- **Základní východiska změn v SP:**

- Přejít od centralizované správy k decentralizaci v sociální oblasti
 - Přejít od státního paternalismu k občanské participaci
 - Přejít od státního monopolu k liberalizaci

II. Vývoj sociální politiky na našem území od roku 1989

- **Hlavní rysy institucionálního vývoje**
 - **Záchranná sociální síť (3 fce)**
 - Stimulace k vytváření nových pracovních míst
 - Vybudování nástrojů k uchování pracovní síly
 - Sociální zajištění starých, zdravotně postižených a sociálně ohrožených občanů a také těch, kdo propadli sociální sítí.
 - **Sociální síť obsahuje**
 - Garance v oblasti zaměstnanosti
 - Garanci minimální mzdy
 - Zabezpečení sociálně slabých sociálními dávkami a službami

II. Vývoj sociální politiky na našem území od roku 1989

- **Hlavní rysy institucionálního vývoje**
 - Základním kritériem pro posuzování výše příjmů se staly zákon č. 463/91 Sb. o životním minimu a zákon č. 4821/91 Sb. o sociální potřebnosti
 - Pro odstranění nejvýraznějších deformací v systému sociálního zabezpečení byl přijat „**třípilířový**“ systém:
 - I. Sociální pojištění;
 - II. Státní sociální podporu;
 - III. Sociální pomoc.

II. Vývoj sociální politiky na našem území od roku 1989

- **Hlavní rysy institucionálního vývoje**
 - V roce 1992 byl přijat zákon o **Zákon o sociálním pojištění**
 - Byl vytvořen průběžně financovaný systém s odvody do státního rozpočtu
 - **1994 byl přijat zákon o důchodovém připojištění**
 - Transformace oblasti zdravotního pojištění → vznik VZP a další 27 pojišťoven → nedostatečně legislativně zajištěno

II. Vývoj sociální politiky na našem území od roku 1989

- **Hlavní rysy institucionálního vývoje**
 - **Oblast státních podpor rodinám s dětmi**
 - Vytvořeny dvě skupiny dávek:
 1. Dávky testované
 2. Dávky netestované
 - Základní princip – snaha o adresnost dávek
 - Systém je administrativně náročný
 - **Oblast sociální pomoci**
 - Přestože ještě nebyl přijat nový zákon o sociální pomoci, prošla i tato oblast od roku 1989 velkými změnami, přesto stále je prostor větší uplatnění soukromého sektoru

II. Vývoj sociální politiky na našem území od roku 1989

- Shrnutí SP po roce 1989
 - Zajištění minimálních sociálních garancí
 - Zrušení státního monopolu → ↑ významu nestátních subjektů a obcí
 - Současný charakter sociální politiky je ovlivněn nejen transformací sociálního systému v 90. letech, ale také přetrvávajícím socialistickým chápáním hodnot ve společnosti.